

ארכיון מעין צבי

תעוד חברים ברשם קול

אילנה נדלר

זכרונות חיים

בשנים 19.3.2003 - 23.5.1925

הוקלט בשנת: 2003
עריכה ע"י: אילנה נדלר

מספרי קלטות: 225.1
ראיון ע"י אווה אדוריאן

אילנה נדלר

19.03.2003.

שמי אילנה נדלר. נולדתי בצרפת להורים שמוצאם מפולין, וקיבלו אזרחות צרפתית.
 אני אלדן מבית וייס, נולדתי בליל (Lille) בתאריך ה- 23.5.1925.
אבא – נחום וייס נולד באוסטרלינקה, התייתם מוקדם והגיע לצרפת בגיל 20.
אמא – מרים נרציס - - נולדה בפביאניץ – קרוב ללודז.
הורי אמא – חיים יוסף נרציס ואסתר לאה.

יש לי 3 אחים: שלום צעיר ממני בשנה – מוריס, צעיר ב 7 שנים וליאון צעיר ב 9 שנים. שלום גר במושב ע"י נהרייה במושב לימן, שני האחים האחרים בצרפת.

בית הורי

אני זוכרת את אבא מגיל צעיר מאוד. המצב היה קשה, הורי רק הגיעו לצרפת לאחר שהתפרסם שיש ביקוש לכוחות עבודה בסביבות ליל. הם התחילו לתפור שקיות לארוחות עבור עובדי מכרות שעבודתם היתה במקום. גרנו בבית קטן מאוד, ואני זוכרת את מכונת התפירה. אמא עשתה תיקונים בבגדים לעובדי מכרות וכך התפרנסו בהתחלה. בהמשך היא קנתה בגדים ואבא היה מוכר אותם בשוק. בהתחלה הם הלכו עם עגלה למכור בסביבה – עד שהרוויחו מספיק כדי לשכור דירה קרוב למרכז ליל. בבית הזה גרתי עד לעלייתי ארצה. הבית היה הרבה יותר מרווח ומשם צפינו בתהלוכות בעיר ובכל האירועים שהתחוללו שם. זמן קצר אחר כך הם גם שכרו חנות בסביבה ושם מכרו בגדי גברים. זאת היתה בעיקר היוזמה של אמא, אבל גדולתה ~~היתה~~ בכך שידעה לעורר את הרושם, כאילו הרעיון הוא של אבא. וכך הם הסתדרו ביניהם מצוין. אמא היתה אישה נבונה וניהלה את ענייני הבית, חינוך הילדים והמסחר בשקט ובשלווה. הבית שלי היה בית חם, הרגשתי שאמא מפנקת ~~צדתי~~. אבא היה נוסע כל יום בתחבורה כלשהי, יותר מאוחר היה כבר אוטו – משאית קטנה. אמא היתה מצטרפת פעמיים בשבוע לנסיעותיו.

באותם הימים אני הייתי מחליפה אותה בחנות – הייתי אז ילדה בת 12. בחנות היה פעמון ואני הייתי יורדת ומוכרת בחנות. באותו הזמן גם דאגתי לאחים הקטנים שלי. בעיר לא היו בתי ספר יהודיים. סה"כ היתה הקהילה בת 200 משפחות יהודיות. אני למדתי בב"ס ממשלתי עד לגיל 14-12. בבית ההורים דיברו ביניהם יידיש, כשלא רצו שנבין הם עברו לפולנית – אבל אנחנו למרות זה הבינונו במה

מדובר. אני עניתי תמיד בצרפתית, אבל הסתבר שקלטתי את שפת היידיש כאשר ביקרה אצלי דודתי ויכולתי לתקשר אתה. המשפחה לא היתה דתית במיוחד. אמא שמרה על כשרות, אבל היא אפשרה לנו את החופש להחליט מה שמתאים לנו. חגגנו באופן מיוחד את חג הפסח. היו לנו כלים מיוחדים, ואני זוכרת עד היום איך הם היו נראים. חוץ מזה ביקרנו בבית הכנסת ביום הכיפורים ובראש השנה. בבית הכנסת היה לאמא מקום קבוע. אמא שלי הביאה את שתי אחיותיה ואת האח שלה לצרפת והם גרו באותו הרחוב כמונו. זאת היתה החברה שלנו, אתם בילינו את רוב שעות הפנאי. חברות הן לי רק מעט, ההורים לא עודדו חברות עם גויים. החינוך שלנו היה מאוד שמרני. אני כפי שנאה לבחורה – יצאתי רק בליווי של אחי שלום. כשהייתי נערה מתבגרת, התביישה אמא לדבר אתי על ענייני נשים – היא הפנתה אותי לקרוא ספרים כמקור הסברה. את ההסברים בפועל קיבלתי מהשכנה, שהסבירה לי למשל, שאסור להתרחץ ולחפוף את הראש בימי וסת. גם נהגו להסתיר את הנערה ביומה הראשון של המחזור, כדי להזרים בה דם טוב – כך היה נהוג בימים ההם. כמובן שביקשתי לשמור על "הסוד" אבל אמא היתה מכינה לי בערב מסיבה וכולם באו להרים כוסית. אני הייתי נבוכה ולא ידעתי מה לעשות עם עצמי מרוב בושה.

כל השנים האלה היינו חיים בצניעות גדולה. לא היו לנו הרבה בגדים. אמא היתה מכבסת אותם יום יום ומגהצת מוקדם בבוקר. גם את הנעלים צחצחו יום יום – כך שהיינו יוצאים תמיד מסודרים. הבילוי שלנו היה לנסוע עם כל המשפחה המורחבת לים – אבל זה קרה רק פעם בכמה שנים. אבא מאוד אהב חיות ואמא אהבה מוזיקה – היא ניגנה בצעירותה בגיטרה. בבית כמעט לא היו צעצועים, אני קיבלתי בובה, שהחברות שלי גזרו לה את השערות ואני קיבלתי מנה הגונה – כי קלקלו את המתנה היקרה. אחי היה משחק בכפתורים – כאילו היו חיילים וכך גדלנו. בבית לא היו ספרים – פרט לספרי לימוד, אבל עיתון היה לאבא כל יום. אמא למדה צרפתית אצל מורה מבוגרת מאוד (בעיני) היא למדה קרוא וכתוב – אבא ידע רק לקרוא – הוא היה עסוק עם הפרנסה. כשלמדתי חשבון לקרוא ולכתוב בביה"ס התחלתי לנהל את כל הרשומים בחנות ובהנהלת משק הבית. העדפתי לעסוק בזה ולא בעבודות הבית ובבישול – מה שלא אהבתי. כבר בגיל צעיר היו לי ויכוחים עם אבא. הוא חשב, שעלי ללכת בעקבות אמא וללמוד פשוט להיות עקרת בית מעולה. אני הייתי משוכנעת שאישה חייבת ללמוד מקצוע, להיות עצמאית ולהיות מסוגלת להתפרנס. התמרדתי והויכוחים עם אבא החמירו בגיל הבגרות.

הבריחה

בזמן פלישת הגרמנים ניסתה האוכלוסייה כולה להימלט לדרום צרפת. כולם נעו בכבישים ברגל ובעגלות. הגרמנים הפציצו אותנו מהאוויר, אמא חשבה, שאבא חיב לברוח ראשון, כי הוא בסכנה הגדולה ביותר. שאר המשפחה העמיסה את החפצים על עגלה והתקדמו ביחד ברגל. בשלב מסוים החליטה אמא, שלא מתקדמים מספיק מהר ומוטב שהילדים יתקדמו יותר מהר. אחי שלום שלח אותי עם מוריס, בן ה-9 קדימה והוא עצמו חזר עם ליאו לעזור לאמא. קבענו מקום מפגש, אבל שם היו ההפצצות הכי כבדות ולכן עזבנו אותו והמשכנו ללכת. מוריס, היה צעיר מידי כדי להבין את המצב, ביקש ממני אוכל, בעיקר רצה כל הזמן לאכול ביצה. לאחר, שהמשפחה התפזרה נשארתי בלי כלום - בלי כסף, בלי אוכל ובלי בגדים להחלפה. אפילו מים לא רצו לתת לנו התושבים המקומיים, או שנתנו בלי רצון.. בקושי עברנו ברגל את המרחק מליל לעיר ברואט - בערך מרחק של 100 ק"מ. הייתי אז בת 15 והדאגה לאחי היתה מונחת על כתפי. אני זוכרת שמוריס התעניין במטוסי ה Stuber שבאו להפציץ אותנו ורצה לספור אותם. במקום להתכופף הייתי חייבת להשתטח. עד היום אני זוכרת את הצליל של האווירונים המתקרבים ואיך דחפתי את מוריס לשכב על הארץ. אני ממש חליתי ולא יכולתי להמשיך. כשהגענו לעיר ברואט לא ידעתי מה לעשות. בסוף פניתי לעירייה. הם אפשרו לנו ללון בבית הסוהר המקומי וגם דאגו לנו לארוחה. למזלי מצא אותנו שם מישהו שהכיר אותי והוא הביא אותנו למשפחה יהודית מקומית, משפחת גרבס אשר היו קרובי משפחה של ברנרד ביק. בדרך כתבתי הודעות על הקיר - כמו שעשו כולם וכך שלום מצא אותנו. הם הגיעו ביחד עם שאר המשפחה וכולנו התארחנו אצל משפחת גרבס. אביה של המשפחה עבד במכרות והם התחלקו אתנו במשך חודש שלם בכל, למרות העובדה שמצבם הכלכלי היה דל.

כשנודע לנו שהגרמנים כבר כבשו את פריס היה ברור שאין לנו בשביל מה להמשיך דרומה. המשפחה, כמו אחרים החליטה לחזור הביתה. חזרנו הביתה באותה הדרך גם כן ברגל. כשהגענו היתה לנו הפתעה, כי בביתנו גר צרפתי מבוגר. למזלנו הוא התפנה מרצונו וכך היה לנו מקום אפוא לגור. גם אבא חזר וכך המשפחה שוב התאחדה.

הכיבוש הגרמני

אחרי תקופה מסוימת התחילו להטיל גזירות על היהודים. כשנכנסו הגרמנים לצרפת, אסרו על הילדים היהודיים ללכת לבית הספר וגם סגרו את כל החנויות של היהודים. הייתי אז בת 15, ושנה שלמה נשארתי רק בבית. זה היה מאוד מוצלח בעיני רוחו של אבא – היתה זו הזדמנות עבורי ללמוד להיות עקרת בית. כמוכן שהמצב הכספי בבית היה קשה, הורי הסתירו סתורה במקום מסתור – ומזה ומחסכוונות קטנים התקיימנו בתקופה הקשה הזו. לאחר חודשים בבית, החלטתי לעשות מעשה: הלכתי מבית ספר אחד לשני וביקשתי, שיאפשרו לי ללמוד. לא הסתרתי שאני יהודיה, אבל ביקשתי זכות ללמוד בכיתה בה הילדים הם בגילי. זאת היתה סכנה לא רק לי, אלא גם להנהלת בתי הספר. אף אחד לא נענה, עד שהגעתי לבית ספר מקצועי. המנהלת הבינה אותי והיתה מוכנה לבחון אותי. אף על פי שכבר שנה שלמה לא למדתי – הצלחתי בבחינה והתקבלתי למגמה מקצועית Section industrielle מגמת תעשייה שם למדתי במשך 3 שנים, לימודי תיכון, תפירה, רקמה, בישול וטיפול תינוקות. כל זה סידרתי ביוזמתי בלי ידיעת ההורים.

אחרי תקופה מסוימת התחילו גזירות נוספות נגד היהודים. הגרמנים, בשיתוף פעולה עם הצרפתים עצרו משפחות יהודיות שלמות – עד כמה שידוע, אף אחד מהם לא חזר. עד היום אינני יודעת, איך משפחתנו ניצלה מהטרנספורטים. כשאמא הבינה שגם הילדים הם בסכנה, היא אמרה לנו לברוח, לעלות על הגג ומשם לעבור לחצר השכנה, במקרה והגרמנים יתקרבו לבתינו. ברגע שראתה שלוקחים גם ילדים לטרנספורטים, אמא חיפשה לשלום ולי משפחות צרפתיות, שהיו מוכנות להסתיר אותנו. היא שילמה עבור זה בתכשיטים שלה.

אחד השכנים, שבעבר היו יחסי ידידות אתנו, נהפך למשתף פעולה עם הגרמנים למרות זה לא גילה שהורי ושני האחים הקטנים חיים בביתם במשך כל המלחמה. אבא במשך שנה שלמה לא יצא מהבית, כשנפגשנו אתו בתום המלחמה, שערות ראשו הפכו לשערות שיבה- אמא היתה מתגנבת באומץ לעשות קניות. התקופה הזאת מאוד מעורפלת בזיכרוני. היו תקופות שנדדתי בין משפחות זרות ותקופות שהייתי בבית – זכורה לי שם משפחה עם 6 ילדים וכדי שיהיה לי שקט להתכונן לבחינות עליתי מוקדם בבוקר על הגג. לבית הספר לא הלכתי עם הטלאי הצהוב, שהיה על היהודים ללבוש – הסתרתי אותו. עובדה, שעם כל הנדודים הצלחתי לסיים את בית הספר התיכון, והייתי היהודייה היחידה בו. מובן לי שהמשפחות שהסתירו

אותנו ממש סיכנו את עצמן. זה היה ממש נס, שמשפחתנו ניצלה בשלמותה, ועברה בשלום את תקופת המלחמה.

אחרי השחרור מהגרמנים יכולתי – בשעה טובה, כבר לעבוד ולעזור להורים בפרנסה. גם אחי התחיל לעבוד בבית חרושת ואני עבדתי כתופרת. זה צחוק הגורל, שהתפירה שכל כך לא אהבתי ללמוד, בעצם סיפקה לי עבודה, וזאת היתה המשכורת הראשונה שהבאתי הביתה בגאווה ושימחה. היה לי מזל במקום עבודתי – עשינו עבודות מיוחדות ויוקרתיות וגם המשכורת היתה בהתאם. בעלת הבית התייחסה אלי יפה ובחמימות. בכל זאת רציתי להתקדם לקראת מקצוע אחר והצלחתי מאוחר יותר להתקבל בעירייה בתור פקידה. אהבתי את העבודה והתקדמתי יפה. עבדתי בעירייה במשך שנה אחת.

בזמן זה הגיעו לעיר חיילי הבריגדה מישראל. הם התארחו אצל המשפחות היהודיות וגם אצלנו. מהם נודע לי על ארץ ישראל ועל ציונות. אחי ואני ממש עקבנו אחרי כל מילה שיצאה מפיהם. זו היתה הפעם הראשונה שנפגשתי עם חיילים יהודיים מארץ ישראל ונחשפתי לציונות בכלל.

יום השיחרור

כשהגרמנים היו בנסיגה הם עוד הוסיפו להלחם. אחי מספר, שברחוב הראשי שלנו היו עדיין קרבות עם טנקים. אנחנו קיבלנו הוראות לא להתקרב לחלונות ולא לצאת החוצה. למרות הכל אחי ניסה והצליח לצלם את כניסת הצבא האנגלי. בזמן הנסיגה החרומו הגרמנים לעצמם כל אמצעי התחבורה, אפילו עגלות – רק כדי לברוח יותר מהר. הם גם ירו על האנשים שנמצאו בדרכם.

על הפלישה לנורמנדיה שמענו ברדיו. אבא שלי היה מאזין בחדר קטן, חשוך שלא היה בשימוש. שם הוא האזין בסתר לחדשות של צרפת החופשייה ששודרו מאנגליה, דבר שהיה אסור ומסוכן. כל הזמן היו גם הפצצות מהאוויר ואנשים היו אומרים: "אם לא נמות מירי הגרמנים עוד נמות מההפצצות האמריקאיות". כל הזמן עד לשחרור המלא חיינו בפהד. באותו הזמן – גם אחרי השחרור – היה מחסור בכל דבר והמשפחה היתה טרודה איך להתחיל הכל מחדש.

בתנועת נוער

בעיר שלי התארגנו הצעירים – קבוצה של כ-30-40 צעירים בגילי וקיימו פעילות תנועתית. U.J.J. Union de Jeunesse Juive התכנסנו, שרנו, טיילנו ורקדנו. כמוכן

שהייתי כל הזמן בליווי עם אחי – אחרת אמא לא היתה מסכימה שאצא מהבית בשעות הערב לבדי. היה לנו מדריך מבוגר מאתנו, שהתחיל לקרב אותנו למחשבה לעלות לארץ. אמא, כמובן, לא היתה מרוצה מזה. היא היתה משוכנעת שזאת ארץ שקשה לחיות בה, היא היתה סבורה שתושבי האזור, הערבים לא יניחו לנו לחיות בה בשלום. היא ניסתה לשכנע אותי בכל מיני נימוקים שהמקום לא מתאים לי, אפילו בנימוק שאין שם תפוחי אדמה לצייפס מה שאני כל כך אוהבת עד היום. בינתיים התחילו הורי הכל מחדש ופתחו את החנות שלהם, אינני יודעת איך הם הצליחו. בתום הכיבוש לא רציתי להישאר בצרפת. אחרי ההתנסות שלי בשנות המלחמה הבנתי שאף פעם לא אשתייך יותר לצרפתים, תמיד אהיה היהודיה ואף פעם לא בטוחה מתי ואיך מישהו יזכיר לי את זה, איבדתי את האימון בשכנים הצרפתיים, כי ראיתי איך רבים מהם שינו את התנהגותם כלפינו בזמן הכיבוש. לכן אמרתי לאמא שלא חשוב כמה קשיים מחכים לי בארץ, אני אהיה מוכנה לקבל אותם – רק כדי להיות במקום שהוא שלנו.

בהכשרה

התארגנה קבוצה קטנה בעירי, ביניהם גם אחי, שהתחילה להתכונן לעליה. זה היה כרוך בהרבה ויכוחים עם הורי, בעיקר עם אמא, כי היה לה קשה להסכים לשלוח את הילדים רחוק ממנה, לארץ לא ידועה ולתנאים קשים. היום אני חושבת, שאחרי כל כך הרבה סבל שהורי עברו והקושי לגדל אותנו – זה היה מאוד קשה עבורם, כששני הילדים הגדולים, אשר בעצם היו מסוגלים עכשיו לעזור בפרנסת הבית – כעת עוזבים. אבל בזמן ההוא לא חשבתי על זה – רק על הדרך שבחרתי בה. אחרי שההורים הסכימו, הגענו – אחי ואני, למקום הכשרה. במרסייל היינו חייבים להמתין עד שיתאפשר לנו לעלות בדרך לא לגאלית – מאחר ששלטונות המנדט הבריטי צמצמו את מספר הצרטיפיקאטים היו חייבים לקנות אותם או לשכור אוניות שהיו מוכנות להביא את העולים לארץ – כשהאנגלים עשו את הכל כדי למנוע מהם את זה.

להכשרה הגיעו צעירים מכל אירופה. השפה הבולטת היתה צרפתית או יידיש. מדי פעם יצאה קבוצה לעליה ביניהם היה גם אחי. לא הבנתי מדוע משאירים אותי מאחור, בכיתי וביקשתי שיצרפו גם אותי. הוסבר לי, שלא נוהגים לקחת קרובי משפחה לאותה האונייה – כי אף פעם לא בטוח שיגיעו בשלום לארץ ולא רוצים לסכן שנים מאותה המשפחה. לא היתה לי ברירה אלא לקבל את הנוהג. לא ברור לי

אם ההורים ידעו שנשארתי לבדי – אסור היה לנו לשתף אותם בפרטים. אני עבדתי שם כמבשלת – ידעתי בסה"כ לבשל מרק ואטריות, והיו לנו שימורים של בשר – Bully Beef – וכך יצאתי בכבוד עם הבישול שלי. עובדה, שאף אחד מהם לא חלה...

למקום מגורנו הזמני קראו La Madrague, זה היה מקום די מבודד, מחוץ לעיר, קרוב לים. שם הכרתי חבר נחמד, עם עיניים כחולות מפולניה – אתו התיידדתי. כדי להרגיע את אמא כתבתי לה, שאנחנו נשארו ביחד, כדי שלא תדאג שאני לבדי. אחרי מספר חודשים סוף-סוף הודיעו לנו שתורנו לעליה הגיע.

עליה ב'

בלילה לקחו אותנו לנמל קטן בעיר Cette, ההוראות היו לקחת רק תרמיל קטן, לנעול נעליים גבוהות וללבוש בגדים נוחים. עלינו בלילה על האונייה בשם "ביריה". היינו כ-1000 איש. ישנו בבטן האונייה על קרשים בשלוש קומות. כל רגע שהיה אפשר, עליתי על הסיפון, כלומר כשהרשו לנו.

באותה קבוצה הצרפתית היה גם מאיר בן מאיר. היתה לו מנדולינה ואנחנו שרנו את השירים שלמדנו בהכשרה. כך עברו מספר ימים – עד שהעבירו אותנו בלב הים לאוניה טורקית קטנה, שלא היתה נראית בעיני כראויה להסיע אנשים. לא אשכח, שהיינו חייבים לרדת בסולם חבלים – דבר מפחיד – וזה עוד בלב הים כשהכל מתנדנד. שמחתי שאמא לא יכולה לראות אותי במצבים אלה.

באוניה היתה צפיפות גדולה. הימאים היו טורקים. חילקו לנו מים, אבל אינני זוכרת מה קיבלנו לאכול. לא היו מקומות לינה, רק בישיבה על הסיפון. הכי קשה היה לבחורים הצעירים, הם היו חלשים והתעלפו – כנראה שסבלו ממחלת ים.

כשהתקרבו לחופי הארץ הופיעו פתאום אווירונים ואוניות אנגליות. הבינונו שאנחנו בצרות... לרוע מזלנו היתה סערה גדולה בים והיתה סכנה שהאונייה לא תחזיק מעמד, עד כדי כך ששידרן קריאה לעזרה S.O.S. תגובת האנגלים היתה שלילית הם דרשו מאתנו לא להיכנס למים הטריטוריאליים של הארץ ולחזור לים הפתוח. בסוף נשארו ימים אחדים באותו המקום משם ראיתי את האורות של חיפה. היו שמועות, שיחזיקו אותנו בהסגר מספר ימים מחשש שעל האונייה יש חולים במחלות מדבקות. אחרי 15 ימים של ההפלגה, ירדנו סוף סוף מהאונייה. ראיתי המון אנשים על החוף – מוזר היה לי שהם כולם יהודים. האנגלים העלו אותנו מיד על משאיות והעבירו אותנו למחנה עתלית. שם הייתי כ-6 שבועות.

בעתלית היו הרבה אנשים מאוניות מעפילים שהגיעו לפנינו. היה כבר חם מאוד ולא היו לי בגדים קיציים. היה לי צעיף, אותו קשרתי כך ששימש לי כחולצה. בעיה גדולה בשבילי היו הכינים. היו לי שערות ארוכות ולא רציתי לעשות קרחת כמו שעשתה לי אמא כשהבאתי כינים מבית הספר הביתה, עוד בכיתה א'. עזר לי חייל בריטי, ששמר עלינו וראה אותי בוכה. הוא הביא מיכל עם נפט ושפך עלי. זה שרף מאוד ובכיתי מכאבים – אבל זה גמר לא רק את הבעיה אלא גם הוסיף ברק לשערות, ואפילו קיבלתי מחמאות. בינתיים הגיעו משדות-ים שליחים אותם אחי שהיה בקיבוץ, שלח כדי להביא אותי ואת הגרעין הצרפתי, ביניהם היה גם מאיר בן מאיר.

שדות-ים

בשדות ים קיבלו אותי מאוד יפה. היה טכס מיוחד והילדה הבכורה הגישה לי לחם ומלח. מכיוון שאני לא דיברתי, היא שאלה את אחי האם אני אילמת. היא לא הבינה עדיין שעולים חדשים אינם יודעים עברית. הפגישה עם אחי, אחרי כמה חודשים של פרידה, היתה מרגשת. הוא היה בין החברים שהיו עצורים ע"י האנגלים במחנה לטרון, ושם הוא למד לכתוב, לקרוא ולדבר עברית. בשדות-ים היו הילדים בלונדיניים וכולם דיברו עברית, משום מה! בקיבוץ דיברו אתנו רק עברית כי רצו שאנחנו לא נכניס דיבור בשפה זרה. זה לא היה פשוט. אחרי זמן מה שאלו אותי מה אני יודעת לעשות. כששמעו שאני תופרת, שלחו אותי לדבורה במתפרה – התופרת האחראית. פניתי אליה כמובן ביידיש – כי לא ידעתי אחרת. היא כעסה עלי שאני מדברת אתה בשפה זרה, היתה קשוחה וקשה ואני יצאתי משם בדמעות.

באותו הזמן ביקשו מכל הגרעין לעברת את שמותנו. בבית היו קוראים לי אלן וביידיש חיה-דבורה. אבל בשדות-ים היו כבר כמה וכמה חברות בשם חיה, ודבורה לא רציתי בשום אופן בגלל ההשוואה לדבורה המפחידה מהמתפרה. רק מאוחר יותר נודע לי ששמה בכלל היה דרורה ולא דבורה. למזלי היתה קבוצת צעירים שהציעו לי את השם אילנה – כי הוא דומה לאלן. מאוד שמחתי, כי חשבתי שגם לאמא יהיה קל לזכור את השם, רק לא ידעתי אז שאילן פירושו עץ גבוה – ואני כל כך נמוכה.

הנוף בשדות ים עם מבט על הים היה מרהיב, דבר שתמיד חלמתי עליו. גרנו אז בצריף – 3 בחדר, ביניהם 2 בחורים – שאחד מהם היה אחי ואני. במשך כל השבוע

אני ניקיתי את החדר, ובסוף שבוע הם דאגו לכל – הארון שקיבלתי היה שייך פעם לחנה סנש, זה היה כבוד גדול.

בהתחלה סבלתי ממוזג האוויר והרגשתי שאינני יכולה לעבוד כל כך קשה כמו כולם. חשבתי, שלא אוכל להישאר בשדות-ים. דיברתי עם אחי שהרגיע אותי שבמשך הזמן אני אתרגל. בינתיים ניסית לתפור כפי שלמדתי בצרפת - וזו דווקא לא היתה תפירת קונפקציה כפי שהיה נהוג שם. ובכן כל פעם כשהיה פנצ'יר בבתי הילדים, במיוחד בהסגר של ילדים חולים – היו מוציאים אותי מהמתפרה כדי לעבוד עם הילדים. כשהעניין כבר נמאס לי, הצעתי לאחראית בבתי הילדים שאעבוד קבוע עם ילדים. הצעתי התקבלה וכבר למחרת קיבלתי קבוצה של 6 ילדים בגילאים עד שנה. יהודית בן יעקב עזרה לי להתארגן, הסבירה לי על נוהלי הניקיון של בית התינוקות שהיה מאוד סטרילי – לאחר שלא הכרתי את הילדים רשמתי על כל מיטה את השם ותיאור של הילד – כסימן הכר. עבדתי למעשה לבדי, רק בהדרכה של יהודית, שהיתה דרך אגב, תמיד לבושה בלבן עם כיסוי ראש של אחיות. עברתי קורסים בטיפול בילדים. בהמשך המשכתי כמטפלת 31 שנים, עבודה שאהבתי מאוד.

בשדות ים נהגו לחגוג את החגים יפה ובגדול. הקפידו תמיד על שפה יפה וכמובן רק בעברית, המסיבות הקסימו אותי, גם השירה בציבור. בחדר האוכל היה פסנתר. התארגנה גם קבוצה של מנגני מנדולינות – בה השתתפתי. לחברי הגרעין היה קשר אישי חזק בינם לבין עצמם, כך שבילינו הרבה ביחד, טיילנו, למדנו יחד עברית, אבל בינינו דיברנו צרפתית. פעם בעבודה מצאנו שיח של קיקיון וטעמנו מהפרות. לא ידענו שזה רעיל. נהיינו חולים מזה ואחדים אפילו אושפזו.

הכרות עם יוסף

בשדות-ים הכרתי את יוסף. הוא הגיע כבודד וכדובר צרפתית והצטרף לגרעין שלנו. הוא הגיע לשדות-ים מתוך רצון להיות מלח ונדע לו ששם עוסקים בימאות –ודיג. במשך הזמן סיפר לי איך הוא הגיע לארץ. הסתבר שהוא עלה על האוניה שאני ירדתי ממנה בלב ים. גם הם נתפשו ע"י האנגלים ונשלחו לארבע וחצי חודשים למחנה בעתלית. יוסף נולד בבוקרשט, בזמן מלחמת העולם השנייה הוא עבר הרבה חוויות קשות ולכן הוא לא רצה להישאר ברומניה. – אני אהבתי מאוד אומנות ובמיוחד ציור בו היה לנו עניין משותף. לאחר כמה חודשים יוסף שכנע אותי להתחתן כבר, אני עדיין היססתי – אבל בסופו של דבר התחתנו בשנת 1947. החתונה היתה צנועה כפי שהיה נהוג אז בשדות-ים, למזלי אמא שלחה לי בד לחולצה בהירה, והנה הבד

הספיק לשמלת כלה. גם הסנדלר תפר לי באופן מיוחד נעליים. קיבלתי במתנה קומקום חשמלי, אלא שבשדות- ים עוד לא היה חשמל וכך החזרתי את הקומקום לקרובים. התחתנו בחדרה, הגענו לשם בכרכרה בעזרת שתי פרידות. אתנו הגיעו לשם אחי ואחיו של יוסף, גם בני דודים וגם מאיר בן מאיר שניגן במשך כל הנסיעה במנדולינה. הרב לא רצה להאמין שהילדה, הזאת, אני היא הכלה, אבל הוא השתכנע בסוף.

כמשפחה נשואה קיבלנו אוהל רק לעצמנו – דבר מאוד מבוקש. היה לנו מזל, כי היה תור לא קטן לקבלת אוהל משפחה.

הפילוג בתנועה הקיבוצית

אחרי 6 שנים בהיותי בשדות- ים היה פילוג בתנועה הקיבוצית. היה לי מאוד קשה לעזוב את שדות-ים, כי הרגשתי שם בבית והיו לי הרבה חברים. נולד לי שם בני הבכור – גיורא, ונוסף לו אימצנו ילד יתום שעבר את השואה דוב בס. הוא הגיע ביחד עם אחיו הבוגר שהתגייס אחרי זמן מה לצבא. לרוע מזלי, יוסף עמד על זה לעבור יחד עם קבוצת החברים, חברי מפא"י למעין צבי. למעשה הוא לא היה מרוצה מצורת החיים כבר זמן רב ונהג להגיד שבעצם הוא נמצא בקיבוץ רק בגללי. כשעמדנו לעזוב את שדות-ים הצעתי ליוסף לנסות צורת חיים אחרת. אבל יוסף פחד לעשות את הצעד הזה מכיוון שהיו לנו כבר התחייבויות משפחתיות: היו לנו 2 ילדים וגם הוריו של יוסף שהגיעו ארצה, ומצבם הכלכלי לא היה טוב. אחרי שהודענו על עזיבה סירבו בשדות ים לוותר על דב. אנחנו לא היינו מוכנים לוותר וחיכינו לאחיו הגדול, ג'קי, שיבוא מהצבא להביע את דעתו. הוא היה המום מהרעיון להפריד בינינו, דב היה בן 10, ויוסף סוף מצא מסגרת משפחתית טובה, והנימוק של שדות ים נבע רק מסיבות פוליטיות. בסוף קיבלו את עמדתנו וכך עברנו למעין צבי, למרות הכאב לב שלי.

קליטה במעין צבי

הקבוצה שלנו בדקה במספר קיבוצים את התאמתנו למקומות השונים, ולאחר שיקול דעת החליט הרוב ללכת למעין צבי. המיקום היה קרוב, הנוף מוכר ואהוב – גם זאת היתה סיבה נוספת. במעין קיבלו אותנו בצורה נהדרת. עשו לנו מסיבה בחדר האוכל והחברים ויתרו למעננו על דירות, שנבנו עבורם ואנחנו הערכנו את זה מאוד מאוד. במעין התנהלו הדברים בצורה שונה: היה שוני בלבוש היקי ובחינוך וגם במבטא שבשפה, באוכל ובארגון. גם החגים נחגגו בצורה שונה לגמרי.

מההתחלה עבדתי כמטפלת ילדים, כי זה היה מקום העבודה שביקשתי. המטפלות עבדו במעין בשיטה שונה. הייתי חייבת לרשום לעצמי סידורים בכל בית הילדים בו החלפתי. למשל הקפידו מאוד בענייני אוכל: לא ויתרו לילד עד שגמר כל מה שעל הצלחת, אפילו שהיה עליו לשבת על יד השולחן זמן רב לבדו. העבודה היתה קשה, עבדנו בתנאים קשים ושעות ארוכות. אחרי זמן מה קיבלתי קבוצה משלי ושנים המשכתי לעבוד בגיל הרך. במעין היה לי קשה להתחבר לחברה. היו כאן קבוצות חברתיות קטנות שהיו מאוד סגורות. חשבתי שאם ייולד לי עוד ילד ואהיה אמא בבית התינוקות, אצליח להתקרב יותר לחברה. בהתחלה היתה המסגרת החברתית שלנו החברים אתם הגענו משדות ים. הכבידה עלי במיוחד העובדה שיוסף היה באותו הזמן מגויס לחיל הים ואני עם שני ילדים קטנים הייתי לבד במקום החדש. הכל היה לי זר: הבדיחות, שלא הבנתי, השפה, ההגיון – הכל היה שונה. כשנולדה ענת היה לי כבר יותר קל, חברים כבר הכירו אותי ואני אותם, גם התמצאתי במנהגים המקומיים – כך השתנתה עבורי ההרגשה של זרות התחלתית. התרגלתי כבר לסגנון המקומי ועשיתי מה שהאחרים עשו, הייתי מאוד ממושמעת והלכתי בתלם. אחרי תקופה מסוימת נאלצתי לפי הוראות הרופא להפסיק לעבוד עם פעוטים כי הם היו יותר מידי כבדים. מה שגרם לי לבקע ועברתי ניתוח. יוסף השתחרר מהצבא והחיים עבורי היו יותר קלים. למרות הכל לא הייתי מסוגלת לבקר בשדות-ים במשך כ-3 שנים – כל כך קשה היתה עבורי הפרידה. היום אני בקשר עם החברים הוותיקים שם ואנחנו מבקרים זה את זה באירועים שונים. עם הורי היה קשר מכתבים ואמא אפילו הגיעה לבקר אותי בשדות-ים. היא היתה ממש בהלם מתנאי החיים שלנו – לא היתה מסוגלת להבין מה זה חיי קיבוץ ובשביל מה זה טוב, לתוך ילדים של אחרים והילד שלי אפילו לא ישן עם המשפחה. בביקור השני במעין צבי היא היתה יותר מרוצה, התנאים אז כבר היו משופרים. זה היה כבר אחרי ביקורנו בצרפת עם ילדים – 11 שנה לנישואינו, גיורא וענת.

עבודה בחינוך

כפי שאמרתי לא יכולתי להמשיך לעבוד בגיל הרך מסיבות בריאותיות והתחלתי לעבוד עם קבוצת ילדי גן, בהם טיפלתי בפעוטון ואתם המשכתי במשך 5 שנים. עד כיתה ה'. נשלחתי לאורנים לקורס בחינוך למשך שנה. הקושי היה שהייתי חוזרת רק פעמים בשבוע הביתה. בערבים האלה רציתי תמיד לפצות את כל המשפחה על היעדרותי במשך יתר ימי השבוע. הקורס עסק בטיפול בילדים מינקות עד לגיל הנעורים. נהניתי מאוד מהלימודים, אם כי למעשה רציתי להיות גננת ומורה. כשזה

לא התאפשר מצאתי לי עניין גם בטיפול בילדים גדולים יותר. אחרי שחזרתי קיבלתי קבוצה חדשה – כיתה שחף – אתם המשכתי עד לכיתה י'. היום אני יכולה להגיד, שהיה עדיף להחליף מטפלות באותה המידה של תדירות שמתחלפות המורות. קודם כל לא כל מחנך מתאים לכל ילד וטוב שיש סגנון וגישה של מחנך נוסף. היתה לי גם הרגשה שהטיפול הממושך של שנים התקבל כמובן מאליו ולא העריכו את עבודת המטפלת כראוי. במשך השנים ניהלתי שיחות עם כל ילד וילד, אבל ההורים התייחסו לעבודת המטפלת רק כעובדת ניקיון וכאם בית. עם החלק החינוכי התמודדתי לבד כמו גם עם הבעיות שהתעוררו בחברת הילדים. חשתי מאוד מתוסכלת מחוסר עבודת צוות, לא קיימנו ישיבות צוות או התייעצויות משותפות בענייני חינוך. החלוקה של תפקידי כמטפלת שהיתה חייבת לדאוג לסדר ומשמעת לבין תפקידה של המורה – היתה כזו, שהיא הכתובת היחידה, כביכול לילדים. ואני כמטפלת בעיני הילדים וההורים הייתי כעין "עוזרת בית". במשך השנים הרגשתי, שאני חייבת להחליף את עבודתי. כשפנו אלי להיות אחראית על עבודת הילדים בניקיון בתי שימוש בבי"ס במעגן מיכאל, בתורנות – הסכמתי, כי חשבתי שזאת דרך טובה להיות יותר עם הילדים. עבדתי כך יומיים בשבוע בזמני החופשי - בין ניקיון לניקיון נכנסתי לספרית ביה"ס במטרה לבדוק האם עבודה כספרנית יכולה לבוא בחשבון עבורי. זאת היתה אחת האפשרויות למקצוע בעתיד, כך התנסיתי בכל מיני עבודות בספריה, התחזקתי ברצוני להיות ספרנית בעתיד. במבחני פסיכוטכניים המליצו לי לבחור במקצוע שיש בו קשר עם אנשים וילדים. אחרי הרבה חיפושים אחרי אפשרות של השתלמות התקבלתי באורנים = יום בשבוע – יתר ימי השבוע המשכתי כמטפלת בכיתה שלי. בשנה השניה למדתי 4 ימים ויום אחד חילקתי חומרי לימוד ויום אחד עבדתי במפעל של הפריסקופים. בקורס שלנו באורנים הייתי "הסבתא", הייתי אז בת 55 וכל היתר היו מורות צעירות. בשעה טובה עברתי את כל המבחנים וקיבלתי תעודה של ספרנית מורשה.

המליצו עלי לפתוח ספריה בעתלית, אבל אני פחדתי לקבל את האחריות הזו, גם היו בעיות של תחבורה. במקום זה עבדתי שנתיים בספרית המחקר באפעל במשרה של חצי שבוע והיתר במפעל בבית. כשהתפנה מקום בספריה בבית, נכנסתי לעבוד עם מרגלית מסד ז"ל ומאז אני ממשיכה באותו התפקיד, כבר יותר מ 20 שנה.

המשפחה

ילדתי 3 ילדים: גיורא ענת וסמדר והיה לנו בן מאומץ. דב בס. כולם גדלו בלינה משותפת, בלי בעיות מיוחדות,

גיורא למד בביה"ס התיכון באפיקים, ובכנרת היתה לנו משפחה והם היו אחראים עבורו. בגיל ההתבגרות הוא התמרד מאוד והעדיף כדורגל על הלימודים. הוא ביקר בבית רק פעם בשבועיים – זאת היתה עבורי ועבורו תקופה לא קלה. אחרי סיום לימודיו, הוא חזר הביתה ויצא לש.ש.ש בגזר. נולדו לו שני ילדים – ניצן ולילך והיום גיורא כבר סבא לשלושה נכדים, נשוי לחיה וחי במגדים. אחרי שהוא היה בצבא קבע הוא פתח מכון לבדיקות פוליגרף, מקצוע שלמד בחו"ל והוא ממשיך להשתלם בו. הוא עובד עבור מקומות עבודה פרטיים, לפעמים גם בחו"ל. ניצן הבן הבכור, המשיך את מסורת חיל הים ובכך הפך לדור שלישי בחייל.

ענת למדה הוראה, הבן שלה הוא הראשון בדור שלישי של המשפחה במעין צבי. היא אם ל 6 בנים, המבוגר כבר נשוי והצעיר בן 5. יחד עם עבודה כמורה היא המשיכה בלימודים וגמרה דוקטורט בחינוך. היא גרה בקרבתני – בזיכרון יעקב.

סמדר – למדה צילום וחינוך מיוחד. היא נשואה בזיכרון יעקב ויש לה 3 ילדים. היא עושה בבית עבודות אומנות למכירה בחנות שלהם.

דב – התחתן במעין צבי עם אולפניסטית מדרום אפריקה. הם חיו שם והקימו משפחה. דוב נהרג בתאונת עבודה ואנחנו הרגשנו שאיבדנו ילד.

היום יש לי 13 נכדים ו31 נינים.

יוסף

יוסף עבר בגיל 50 ניתוח לב. הוא היה בין ה עשרת המנותחים הראשונים בארץ. הוא סבל במשך שנים מבעיות לב, ריאות ודם. לעתים קרובות היה מאושפז בבתי חולים וכל פעם האשפוז נעשה יותר ויותר קשה. האשפוזים הפכו כמעט לשגרה. כל הדרך הזאת לווייתי אותו לכל הטיפולים והטיפול נמשך גם בבית – בימים ובלילות. למרות זה השתדלתי לעבוד לפחות כמה שעות גם בתקופות הקשות האלה. הוא נפטר בגיל 75 בבית. היינו נשואים במשך 52 שנה. בנינו משפחה יפה, גידלנו ביחד ילדים, יש זכרונות יפים מטיולים, ממסיבות משפחתיות ומשמחות, שידענו לחגוג ביחד. גם אם לא היה תמיד קל, אני גאה במשפחה שלי ומהיחס שלהם של דאגה ואהבה אלי.

אני כבר אלמנה $4\frac{1}{2}$ שנים. אני מנסה למלא לי את החיים עד כמה שניתן. אני ממשיכה לעבוד, לומדת בחוגים. התחלתי לצייר להנאתי ואפילו מגדלת כלבה קטנה. הבריאות שלי בסדר ואני מקווה שיתאפשר לי עוד להנות, עד כמה שאפשר מהחיים.